

Bava Metzia (96a)

בְּעֵי רַמִּי בַר חַמָּא — **Rami bar Chama inquired:** שְׂאֵלָה לְרַבֵּעָה — **If one borrowed [an animal] in order to sodomize it,** מהו — **what is [the law]?** Is the borrower liable if an unavoidable mishap — such as a broken limb or natural death — befalls the beast, or is he treated like a paid custodian in this unusual case and held liable for only theft and loss? כְּדִשְׂיִילֵי אִינְשֵׁי בְּעֵינָן — On the one hand: As a condition to imposing liability for unavoidable mishaps — which exists only in the case of *borrowing* — perhaps **we require** that the borrowing be conducted **as people commonly borrow,** וְלִהְיֶה לֹא שְׂיִילֵי אִינְשֵׁי — **and for this purpose of sodomizing the animal people do not commonly borrow;** hence, the borrower in Rami's case would not be held liable as a borrower. או דְּלָמָּא — **Or, perhaps,** he is liable, טַעְמָא מָא — **for what is the reason** that the Torah obligates a borrower even for unavoidable mishaps? מִשּׁוּם הִנְאָה — **Because** the borrower derives **a benefit** from the borrowed object. וְהָאִי נִמְיָה — **And indeed this borrower as well has a benefit** from the borrowed object! — ?

שְׂאֵלָה לְרֵאשִׁית בְּה מַהו — **If one borrowed [an animal] to appear** wealthy and important **through it, what is [the law]?** Is the borrower liable for unavoidable mishaps as well as theft and loss? מִמוֹנָא בְּעֵינָן וְהָאִיכָּא — On the one hand, perhaps **we require** only that the borrowed item be **[an object of] value, and there is** such a borrowed item in this case; hence, the borrower would be held liable for unavoidable mishaps. או דְּלָמָּא — **Or, perhaps** מִינְיָה הִנְאָה — **we also require** that the borrowed item be **[an object of] value from which [the borrower] has benefit,** וְלִיכָּא — **and there is no** such benefit from the animal in this case; hence, the borrower would not incur liability for unavoidable mishaps. — ? —

שְׂאֵלָה לְעֵשׂוֹת בְּה פְּחוֹת מִפְּרוּטָה — **If one borrowed [an animal] to perform with it** a task worth **less than a perutah,** מהו — **what is [the law]?** Is the borrower liable for unavoidable mishaps as well as theft and loss? מִמוֹנָא בְּעֵינָן וְאִיכָּא — On the one hand, perhaps **we require** only that the borrowed item be **[an object of] value, and there is** such a borrowed item in this case; hence, the borrower would be held liable for unavoidable mishaps. או דְּלָמָּא — **Or, perhaps,** כֹּל פְּחוֹת מִפְּרוּטָה לֹא כְּלוּם הִיא — **any task worth less than a perutah is** legally **insignificant,** and it is as if the borrower did not “borrow” the animal at all; hence, he would not incur liability for unavoidable mishaps. — ? —

שְׂאֵל שְׁתֵּי פְּרוֹת לְעֵשׂוֹת בְּהוֹן פְּרוּטָה — And if upon contemplating the previous question you conclude and say that usage worth less than a *perutah* is insignificant, and it is as if the cow was not “borrowed,” then if **[one person] borrowed two cows** from another person **to perform with them** a task worth a *perutah, מהו — **what is [the law]?** Is the borrower liable for unavoidable mishaps as well as theft and loss? מִי אֶמְרִינָן זֵיל בְּתַר שׂוֹאֵל וּמִשְׂאֵל — On the one hand, **do we say: Follow** (i.e. consider primarily) **the borrower and lender,** the two principals in this transaction, וְאִיכָּא — **and** relative to them **there is** a benefit of significant value; hence, the borrower would be liable for unavoidable mishaps. או דְּלָמָּא זֵיל בְּתַר פְּרוֹת — **Or perhaps** we say: **Follow** the two borrowed **cows,** who actually are borrowed, וְכָל חֲדָא וְחֲדָא — **and** relative to **each one** of them **there is no** benefit of significant **value;** hence, the borrower would not be liable for unavoidable mishaps.*

שיטת רמ"ה במתנה מחמת מלאכה

שער המלך (חובל ומזיק ז, ג) - הוה עובדא ושאלה אשה משכנתה קדרת בשר של חרס כדי לבשל בה ובעודה מבשלא שכחה ותחבה כף חולבת ולא היה במאכל ששים באופן שנאסרה הקדרה והמאכל, והן עתה נפשה לשאול הגיעה אם היא היא חייבת לשלם לה הקדרה או לא... מטעם אחר נראה לי שהיא פטורה מלשלם הקדרה מטעמא דכיון דבהיותה עוסקת במלאכת הבישול נאסרה הוה ליה כמתה מחמת מלאכה דקיימא לן דשואל פטור, ובהדיא כתב הטור סימן ש"מ וז"ל כתב הרמ"ה מי ששואל בהמה לילך... ואף למה שכתב הטור שם שהרא"ש חלק על הרמ"ה ז"ל היינו מטעמא דלא חשיב עתה מחמת מלאכה כיון שאף בלא מלאכה אפשר היה שתאנס ממנו, ואם כן בנידון דנן כיון דמסיבת אותה מלאכת דהיינו הבישול ומגרמה באה לו ההיזק, דאלו לא היתה מבשלת לא היתה נאסרת הקדרה אף הרא"ש ז"ל מודה. הן אמת שמדברי הרמב"ן ז"ל... היה נראה דבנידון דנן כיון דליכא פשיעה דמשאיל חייב השואל... מכל מקום נראה דמידי פלוגתא לא נפקא.

פתחי חושן (י, סקכ"ה) - סברתו האחרונה צריך עיון, דלא דמי לנדון הרמ"ה שדרך לבא אונס כזה בדרך, ולשם כך שאלה, אבל בנדון השער המלך וכי דרך להטריף קדירה בשעת בישול.

פתחי חושן (י, סקי"ד) - יש לעיין בכלים המושאלים לשמחות ונשברו אם דינם כאונס שחייב השואל, וממילא השוכר פטור, או אפשר דהוי כמתה מחמת מלאכה משום שדרך שישברו כלים בשעת שמחה, ועכ"פ לסברת הרמ"ה שפוטר בנאנסה בדרך מדין מתה מחמת מלאכה נראה שגם בזה כן.

משפט שלמה (ח"ג) - שיטת הרמ"ה היא דאף על פי כן יש לפטור כיון שהתירה ה משאיל למיתה, ובזה יש לומר דכל זה שייך דוקא בדבר המצוי כגון ליסטים בדרך, אבל בעלת הכתם לא חשיב מצוי כיון שהבגד לא הושאל לה לזמן טומאתה אלא לזמן טהרתה וחזקתה שלא תראה, ואם למרות זאת ראתה הוי באחריותה, וכמו כן יש לומר כן גם בדין עט שנפל דלא הוי דבר שדרכו בכך ליפול אלא אירע אונס ונפל.

פחות משוה פרוטה

שלחן ערוך (שמו, י) - שאל פרה לרבעה או ליראות או לעשות בה פחות משוה פרוטה או ששאל שתי פרות לעשות בהן שוה פרוטה הרי זה ספק ואין מוציאין מידו.

תורת חיים (ב"מ צו.) - פירש הרמב"ם נראה עיקר ואם כן השואל דבר להראות בו או לעשות בו פחות משוה פרוטה חייב באונסין אם אין בעליו עמו.

סמ"ע (שמו, טז) - המחבר סתם דבריו כדי לפרש בו איזה פירוש שנרצה.

משאיל שלא מדעת השואל

מחנה אפרים (שאלה סימן ה) - מי שהשאיל לחברו כלי שלו שלא מדעת השואל כגון שהניח בגדו על גבו לכסותו כתב המבי"ט דכל שנהנה בו נעשה שואל... נראה דלאו בשימוש תליא חיובא אלא בשאלה וכל כמה דאיהו לא שאיל מידי אף על פי שנהנה לא משתעבד, אבל הא ודאי בגניבה ואבידה מחייב דהואיל ונהנה מהנה.

פתחי חושן (ט, סט) - יש לעיין במי שנכנס לבית חבירו כאורח וישב על כסא או אכסנאי שאוכל אצל חבירו ומשתמש בכלי סעודה וכיוצא בזה אם נחשב בזה כשואל על החפצים שמשתמש בהם, שמסברא נראה שאין דעתו לשאלה אלא להשתמשות, ואין בדעתו לחיובי שואל ולפי דברי המחנה אפרים אין דינו כשואל, או דילמא כיון דסוף סוף משתמש מדעתו בחפץ זה על כרחך שואל הוא, ולא פטר המחנה אפרים אלא כשנעשה שלא מדעתו... ועוד נראה דאף אם נאמר שהאוכל בבית חבירו נעשה שואל על כלי הסעודה היינו דוקא בשעת אכילה, אבל לאחר שגמר לאכול מסתבר דהוי ככלתה שאלתו... ונראה דאף על פי דגבי שואל לאחר שאלתו נשאר שומר שכר, היינו כל זמן שלא החזירה, אבל בנידון דנן מיד שהניח כלי הסעודה על שלחן בעל הבית הוי כחזרה ואפילו שומר חנם לא הוי.

יש להוסיף מה שהבאנו מח' רמב"ם וראב"ד למעלה (20-4, מהלכות אישות כא, ט) האשה ששברה כלים בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה, ואין זה מן הדין אלא תקנה.